

AERE PERENNIVS

Verslagen en Mededelingen uit het
Medisch - Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit

No. 22 — januari 1976

Uitgave van het

*Medisch-Encyclopaedisch Instituut
van de Vrije Universiteit*

van der Boechorststraat 7
Amsterdam - Z
T. 020 - 548 2702

Redactie: Prof. Dr. G.A. Lindeboom

Inzendingen voor Aere Perennius
worden gaarne ingewacht aan het
redactie-sekretariaat p/a
Mevr. C.M.T. Kermer
Medisch-Encyclopaedisch Instituut V.U.

A E R E P E R E N N I U S
 Verslagen en mededelingen uit
 Het Medisch—Encyclopaedisch Instituut
 van de Vrije Universiteit

 No. 22

 januari 1976

LEEUWENHOECKIANA III

ON THE PORTRAITS OF LEEUWENHOEK,
WITH A DESCRIPTION OF AN
UNRECORDED PORTRAIT.

by

Peter W. van der Pas (South Pasadena, Cal., U.S.A.)

During his lifetime, a portrait of Leeuwenhoek was made four times. Unfortunately, a detailed iconography of Leeuwenhoek is still lacking. This note also cannot be a detailed iconography; it is limited to Leeuwenhoek portraits of the XVIIth and XVIIIth centuries and has been kept brief, especially in cases where more detailed descriptions can be found elsewhere. The main purpose of this note is to point out some desiderata for a definitive Leeuwenhoek iconography and to describe an unrecorded drawing which represents him.

Listings of Leeuwenhoek portraits were given by Muller¹ and van Someren². The most complete collection of Leeuwenhoek portraits was the one of Dr. C.W.H. van Kaathoven. This collection was shown at the Leeuwenhoek exposition in Delft on 8 September 1875 and was described by Harting³ and also by Haaxman⁴. The van Kaathoven collection is now apparently dispersed.

The listings by Muller, van Someren, Harting and Haaxman (especially the latter) leave much to be desired. Descriptions of Leeuwenhoek portraits were further given by de Lint⁵, Dobell⁶ and Schierbeek⁷, while van Seters described ceramic portraits of Leeuwenhoek. These ceramic portraits will not be considered in this note.

I. The earliest portrait of Leeuwenhoek is found in a group portrait of physicians and surgeons of Delft, painted in oil by Cornelis de Man (1621 - 1706) in 1681. This painting shows the Doctor Anatomicus Cornelis 's Gravesande (1631 - 1691), who is pointing at something in the opened chest cavity of a body. He is surrounded by four additional physicians, twelve surgeons and Leeuwenhoek. Boitet⁹ gives their names and adds that Leeuwenhoek's portrait was included "to add more glory" to the group. It may not be concluded from the presence of Leeuwenhoek in this group that he regularly attended the anatomical demonstrations; in a letter of which only the year is known (1699), written to W. von Tschirnhausen, he said that during his lifetime he had watched the section of a human body no longer than two or three hours¹⁰. This anatomical lesson, which is now in the Municipal Hospital of Delft¹¹. (Het Oude en Nieuwe Gasthuis), has been reproduced by Schierbeek¹² and in the Collected Letters¹³. This painting apparently never served as a model for later Leeuwenhoek portraits.

II. A second oil portrait of Leeuwenhoek, in this case alone, was painted in 1686 by Johan Verkolje (1650 - 1693). All derived Leeuwenhoek portraits are based on this painting. It was part of the van Kaathoven collection (H-1) and was acquired by the Rijksmuseum, Amsterdam at the auction of this collection in 1879. The Rijksmuseum has given the painting on permanent loan to the Rijksmuseum voor de Geschiedenis der Natuurwetenschappen in Leiden. It was described and reproduced in black and white by Dobell¹⁴, Schierbeek¹⁵ and de Lint¹⁶ and in the Collected Letters¹⁷. It has further been reproduced in color in a small booklet by Schierbeek¹⁸.

IIa. At the Leeuwenhoek exposition of 1875, a sketch of Leeuwenhoek in red crayon and sepia from van Kaathoven's collection (H-2) was shown. A drawing which is almost certainly the same one was shown at the GEWINA meeting in Delft on 20 - 21 April 1940. This drawing¹⁹ is described as "a crayon drawing by Verkolje". Hence this is almost certainly a study for the oil painting, mentioned above. This drawing, of which the location is unknown (it is not at the Municipal Museum of Delft) has never been published. Publication would be desirable.

IIb. Verkolje himself made a mezzotint of his oil painting (M-3161, H-3). There are several slight differences between the mezzotint and the oil painting, for example, Leeuwenhoek rests on his left arm in the mezzotint while he rests his right arm in the painting. Also, his stock (neckkerchief) is folded over in the painting, but clearly shows a knot in the mezzotint. This portrait has been reproduced in a reprint of Leeuwenhoek's letter B65²⁰, by Dobell²¹, Schierbeek²² and in the Collected Letters²³.

IIc. The best known portrait of Leeuwenhoek is the one engraved by Abraham de Blois (d. Amsterdam, 1717). This engraving shows a knotted stock, hence Verkolje's mezzotint rather than his painting served as the model for this portrait. It exists in three states:

- 1) as an artist's proof, without lettering (M-3163, H-7),
- 2) with a text in dutch (M-3162, H-5) and is found in the Tweede Vervolg der Brieven, published in Delft by Andries Voorstad in 1689 and
- 3) with a text in latin (H-6) and is found in the Epistolae ad Societatem Regiam, published in Leiden by Johan Arnold Langerak in 1719.

This portrait has very often been reproduced, usually without the text, among others by Schierbeek²⁴.

IIId. In Muller's catalog one finds under N°. 3164: "The same portrait (as the one of the Blois) with wide border ornament (groot randwerk), with address of P. Bosch, in folio". At the Leeuwenhoek exposition of 1875 was shown (H-8): "The same bust (borstbeeld) with latin inscription in a passe-partout; folio; Philippus Bonk excudit".

Considering that there are three points of agreement, the folio size (all other prints are quarto size), the ornamental border and the fact that the initials of the mentioned names are P.B. in both cases, one may decide that the same print is described. The difference in the reading of the names may be explained by a mis-reading by one of the authors (or both). Neither P. Bosch or Philippus Bonk is mentioned as an artist in encyclopaedic works, such as Thieme-Becker or Benezit. Philippus Bonk is however known as a publisher from Leiden. In 1739 he published Cryptographia Denudata sive Ars Deciferandi and in 1751 he published, together with three others Opera Mechanica, Geometrica, Astronomica et Miscellanea by Christiaan Huygens. This print was hence probably inserted in a book, published by Bonk; it is curious that it has never been signalled since the exposition of 1875.

IIe. However, in the library of the present author there is a drawing which partly corresponds to the description of the preceding item. It is a two-tone gray ink and wash drawing, measuring 175 by 255 mm, on paper measuring 205 by 284 mm. Hence it certainly qualifies as folio size. It shows the Bust of Leeuwenhoek, his body turned to the left while his face is almost turned to the viewer. His left arm is shown horizontally in front, with ring finger and thumb touching, the other fingers are stretched. As in all Verkolje-based portraits, he wears a wig, but the curls of the wig rest on his shoulder only on the left hand side, on the right hand they fall down to the level of his hand. He wears the characteristic small moustache. His stock is definitely folded over.

The portrait is surrounded by an oval wreath of (vine ?) leaves, measuring approximately 115 by 145 mm inside, bound by ribbons on the left and right hand side and on top. In the left hand top corner a large louse is shown, in the right hand top corner a large flea. Both animals throw a shadow. In both right and left hand bottom corner a winged female figure is shown, the lower part of both bodies changes into the body of a fish with their tails entwined. Between the two female figures is a cartouche, bearing the legend: "Antonius Leeuweneechius" (sic!).

The drawing is mounted in a dark brown mat, made of stiff paper, on which the note: "Novelli Pietro 1729 - 1804". Pietro Antonio Novelli²⁵ is known as a painter, etcher and poet from Venice, a city where he was born and died. He concentrated on religious subjects, on book illustrations and on frontispices for books. He wrote an autobiography²⁶, which I have not seen.

The drawing is not signed and it is not known who attributed the drawing to Novelli, hence this authorship is not certain. However, the "ch" in the name in the cartouche certainly points to Italy. Also, in other drawings by Novelli one finds female figures, similar in facial expression with the two, shown in the drawing. It is difficult to understand why Novelli made this drawing. Was perhaps an italian edition of Leeuwenhoek's works contemplated and was the drawing intended as the model for a portrait in this work ?

11f. After the death of Leeuwenhoek's daughter Maria, his only surviving child, his microscopes were sold at auction on 29 May 1747. The printed catalog of this auction²⁷ was decorated with an engraved frontispice and an unsigned engraved portrait of Leeuwenhoek (M-3165, H-9). The frontispice was signed by J.C. Philips, hence the portrait was probably engraved by Philips also; he engraved many portraits. This portrait shows Leeuwenhoek in an oval border in which: "Antoni van Leeuwenhoek. Lid van de koninglyke Societeit in London, geboren tot Delft A^o 1632". This portrait has never been reproduced. It shows Leeuwenhoek with his stock folded over, although in a different way as in Verkolje's painting.

11g. In the year 1800, an english translation by Samuel Hoole of Leeuwenhoek's letters was published²⁸. This translation is "methodized" and therefore generally considered of little value for the study of Leeuwenhoek. The book however has a beautiful engraved portrait of Leeuwenhoek, signed by Anker Smith A.R.A. (1759 - 1819). This engraving is based on the print of Abraham de Blois and has never been reproduced again.

III. The frontispices of the Sendbrieven and the Epistolae physiologicae, both published in Delft by Adriaan Beman in 1718 and 1719 respectively, contain a small medaillon portrait of Leeuwenhoek by Jan Goeree (1670 - 1731). This portrait will be discussed in detail in the following (and last) note in this series of Leeuwenhoeckiana.

IV. In 1716, Leeuwenhoek was presented by the professors Antonius Cinck (1668 - 1742), Ursmer Narez (1678 - 1744) and Henri Joseph Réga (1690 - 1754) with a silver medal. This medal shows on the observe side the head of Leeuwenhoek, seen from aside, surrounded by the inscription: "ANT: LEEUWENHOEK. REG: SOCIET: ANGL: MEMBR". On the reverse side the city of Delft is shown, clearly showing the Old Church, the City Hall and the New Church, with a body of water in front. On the left hand side and in the foreground are flowering plants, on the right hand side is a beehive from which bees emerge, visiting the flowers. At the bottom, there is an inscription, taken from Virgil (Georgia IV,6): "In tenui labor, at tenuis non gloria" (Although working with little things, his glory is not little). This medal has been reproduced by van Loon²⁹ (not seen) and by Haaxman³⁰. The latter illustration is far from exact; especially the face in the actual medal looks much older than the one in Haaxman's reproduction.

Since none of the previous portraits of Leeuwenhoek shows him from aside, the likeliness on this medal cannot have been taken from a previous portrait. And since the engraver almost certainly lived in the Southern Netherlands, one might expect that a portrait drawing of Leeuwenhoek had been made to serve as a model. Gerard van Loon could easily have taken care of this. Such a drawing has however not yet come to light.

The name of the engraver is unknown. In Haaxman's illustration, one sees under Leeuwenhoek's bust the letters B.Z., which may be the initials of the artist; in the actual medal however, the "R" from "MEMBR" is shown at this location.

V. In 1739, a monument was erected on Leeuwenhoek's grave in the Old Church of Delft³¹. This monument, which was designed by T. Jelgersma and executed by G. van der Giessen bears a medaillon portrait of Leeuwenhoek, seen from aside. A representation of this monument has been issued four times:

- 1) an engraving in folio by J.C. Philips after the design drawing of T. Jelgersma (M-3167, H-15a). This engraving was reproduced by Dobell³².
- 2) an engraving by the son of the former, C.J. Philips (M-3168, H-15b), which has never been reproduced.

- 3) a rather pretty lithograph by J.A. Dawaille (H-15c) which has been reproduced by de Lint³³. This lithograph must have been made after the year 1818.
- 4) a mezzotint, shown at the Leeuwenhoek exposition of 1875 (H-15d), of which no further details are known.

A photograph of the monument is found in van Beresteyn's book (Fig. 4). In none of the published representations is Leeuwenhoek's portrait sufficiently clear to enable comparison with previous portraits. It is perhaps based on the medal of 1716. A good photographic reproduction of this medaillon is a desideratum.

VI. The frontispice of the catalog of Leeuwenhoek's microscopes, auctioned on 29 May 1747, shows an ornamental desk, combined with a cabinet, at the top of which a medaillon portrait of a person, seen from aside is shown. This frontispice was designed and executed by J.C. Philips, hence it is probable that this medaillon portrait was taken from the one on the grave monument. This print was published by Schierbeek³⁴. Schierbeek's reproduction and also a photostat in the library of the author is not sufficiently clear to see details.

It will be clear that there are still many desiderata on Leeuwenhoek's iconography, in spite of the fact that much work has been done on his life.

Acknowledgement. I here cordially thank Ms Ebria Feinblatt of the Los Angeles County Museum of Art for help with the work on the Novelli drawing.

Notes.

1. F. Muller, Beschrijvende catalogus van 7000 portretten van Nederlanders etc. Amsterdam, 1853. Referred to in the text by "M", followed by entry number.
2. J.F. van Someren, Beschrijvende catalogus van gegraveerde portretten van Nederlanders etc. Three volumes, Amsterdam, 1888 - 1891.
This catalog does not contain information of interest within the scope of the present note.
3. (P. Harting), Lijst der tentoongestelde voorwerpen, die afkomstig zijn of betrekking hebben op Antony van Leeuwenhoek etc. No place, 1875. An identical list is found in: P. Harting, Gedenkboek van het den 8sten September 1875 gevierde 200-jarig herinneringsfeest der ontdekking van de mikroskopische wezens door Antony van Leeuwenhoek, 's Gravenhage and Rotterdam, 1876. Referred to in the text by "H", followed by entry number.
4. P.J. Haaxman, Antony van Leeuwenhoek, de ontdekker der infusoriën, Leiden, 1875.
Haaxman's data on Leeuwenhoek portraits are found on pp. 17-18. These data are very confusing and are not considered in this note since the van Kaathoven collection was described by Harting in 1875.

5. J.G. de Lint, De portretten van Leeuwenhoek. In: Opuscula selecta Neerlandicorum de arte medica. Amsterdam, 1930. See pp. LVIII - LXXV and plates 1 - 5.
6. C. Dobell, Antony van Leeuwenhoek and his "little animals" etc. Amsterdam, 1932.
7. A. Schierbeek, Antoni van Leeuwenhoek, zijn leven en werken. Two volumes, Amsterdam, 1950, 1951.
8. W.H. van Seters, Leeuwenhoek ceramiek. Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde 15, 70-74, 1935. With four plates.
9. R. Boitet, Beschrijving der Stadt Delft. Delft, 1729. See p. 528.
10. Letter B 120 to W. von Tschirnhausen, dated 1729.
11. Petra Beydals, De Geschiedenis van het Oude en Nieuwe Gasthuis te Delft. Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde, 20, 93, 1940.
12. A. Schierbeek, 1.c., Vol. I, fig. 7, facing p. 40.
13. A. van Leeuwenhoek, The Collected Letters, Amsterdam, 1939+.
See vol. III (1948) plate I and vol. IV (1952), following title page (detail).
14. C. Dobell, 1.c., plate XI, facing p. 49.
15. A. Schierbeek, 1.c., vol. I, frontispice.
16. J.G. de Lint, 1.c., plate I.
17. A. van Leeuwenhoek, 1.c., vol. I, following title page.
18. A. Schierbeek, De van Leeuwenhoekbrief van 9 October 1676. Delft, 1960. Illustration, facing p. 12.
19. M.A. van Andel, Voorjaarsvergadering van het Genootschap voor de Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen op 20 - 21 April 1940 te Delft. Bijdragen tot de Geschiedenis der Geneeskunde, 20, 89 - 96, 1940. See p. 93.
20. A. van Leeuwenhoek, Den waarachtigen Omloop des Bloeds etc. Opuscula Selecta Neerlandicorum de Arte Medica, vol. I, Amsterdam, 1907. See pp. 45 - 67.
21. C. Dobell, 1.c., following title page.
22. A. Schierbeek, Antoni van Leeuwenhoek etc. vol. II, frontispice.
23. A. van Leeuwenhoek, The Collected Letters, Amsterdam 1939+. See vol. IV, plate following title page.
24. A. Schierbeek, 1.c. vol. II, fig. 77, facing p. 486. Also on the dustwrappers.
25. U. Thieme and F. Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler. 25, 529 - 530, 1931.
E. Benezit, Dictionnaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs. 6, 390, 1953.
26. Memoria della vita di Pietro Antonio Novelli, scritta da lui medesimo. Padua, 1834.
Not seen.
27. Catalogus van het vermaarde cabinet van vergrootglazen etc. Delft, 1747.
28. S. Hoole, The select works of Antony van Leeuwenhoek etc. London, 1800.
See frontispice.
29. G. van Loon, Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen etc. Four volumes. 's Gravenhage, 1727 - 1731. See vol. III, p. 223. Not seen.
30. P.J. Haaxman, 1.c. see p. 116.

31. E.A. van Beresteyn, Grafmonumenten en grafzerken in de Oude Kerk te Delft. Assen, 1938. See pp. 18 - 19.
32. C. Dobell, 1.c. plate XV, facing p. 101.
33. J.G. de Lint, 1.c., plate V.
34. A. Schierbeek, 1.c., vol. I, fig 21, facing p. 106.

EEN PROFESSOR IN DE HEELKUNDE (J.E. van Iterson)

EN ZIJN BIBLIOTHEEK

door

C.M. Verkroost

Jan Egens van Iterson werd te Waspik geboren op 11 december 1842 en is overleden te Leiden op 25 april 1901. Zijn gymnasiumopleiding ontving hij te Leiden en te Gorinchem en zijn opleiding tot medicus weer te Leiden. In 1866 werd hij benoemd tot pretor van F.W. Krieger, hoogleraar in de heekunde aldaar en op 10 oktober 1867 promoveerde Van Iterson tot medicinae doctor magna cum laude op het proefschrift Verslag der Heekundige Kliniek aan de Leidsche Hoogeschool gedurende den cursus 1866 - 1867.

In de Catalogus candidatorum (1850 - 1894) vinden we de naam J.E. van Iterson nog tweemaal genoemd, namelijk d.d. 13 januari 1868 wegens zijn promotie tot artis obstetricae doctor (magna cum laude) en d.d. 4 mei 1868 wegens zijn promotie tot chirurgiae doctor (alweer, magna cum laude). In de beide laatste gevallen betrof het promoties op grond van de verdediging van stellingen.

Na zijn promotie in 1867 begon Van Iterson zijn praktijk. Maar in 1869 nam Krieger ontslag en werd opgevolgd door Polano. Van Iterson werd zijn assistent en in die functie gaf hij lessen in chirurgie op het cadaver en hielp hij mee in de polikliniek. Op 26 september 1878 stierf Prof. Polano en Van Iterson volgde hem in al zijn functies op, te weten: als hoogleraar in de heekunde, de gerechtelijke geneeskunde en de geneeskundige politie.

Hij aanvaardde zijn ambt met de rede De Noodzakelijkheid en de hulpmiddelen der critiek in de geneeskunde op 26 februari 1879.

Op zijn wens werd Van Iterson echter op 28 februari 1888 uit de beide laatstgenoemde functies ontslagen, zodat hij zich uitsluitend aan de chirurgie kon wijden.

Hulsman en Zwaveling noemen Van Iterson "chirurg in twee werelden" en dit niet ten onrechte. Hij begon zijn loopbaan namelijk in het prelisteriaanse tijdperk, een periode van wondinfecties en sepsis. Maar hij kreeg de kans om gebruik te maken van belangrijke vindingen van anderen zoals van Pasteur, Lister, Thiersch, Mathijssen en Billroth. Door de toepassing van de nieuwe middelen luidde Van Iterson een nieuwe tijd in. In 1865 begon Lister de antiseptische wondbehandeling; Polano gebruikte in 1874 reeds carbolverband.

Van Iterson stond steeds open voor het nieuwe, ook buiten het gebied van de heelkunde. Zo probeerde hij in 1891 de tuberculine (het geneesmiddel van Koch); in 1894 paste hij de serumbehandeling bij difterie toe. Bovendien toonde hij inzicht in het nut van heilgymnastiek en massage, zoals blijkt uit zijn diesrede van 1901.

Rutgers wijst in 1901 in het "In Memoriam" voor Van Iterson op het feit, dat deze chirurg in de eerste plaats docent was hetgeen enerzijds bevestigd wordt door het grote aantal dissertaties dat onder zijn leiding ontstond; anderzijds door de reeks van voordrachten die Van Iterson hield voor de Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst en door de vele instructieve verhandelingen van zijn hand, welke in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde verschenen zijn. De onderwerpen waarover de artikelen gaan, zijn gevarieerd; we noemen orthopedie (1884); urologie (1885 - 1886); tracheotomie bij difterie (1889); behandeling van carcinoma ani et recti (1890); enteroclyse (1892); splenopexie (1897); appendicitis (1899). Zijn uiteenzetting over het ingipsen wordt nog steeds bruikbaar geacht.

Dat er geen samenvattend of omvangrijker werk van zijn hand verschenen is, moeten we waarschijnlijk in verband brengen met zijn uitgebreide activiteit in kliniek en universiteit.

Van Iterson was in Leiden zeer gezien. Toen hij dan ook, nadat hij in Koningsberg in Pruisen (1899) een operatie had ondergaan, terugkeerde, stak men de vlaggen uit. Een borstbeeld (frontaal) van de hand van Pier Pander (1864 -1919) werd geplaatst in de tuin van het Academisch Ziekenhuis. Een schilderij vervaardigd door Willy Martens is in de Senaatskamer van de Leidse Universiteit aanwezig.

SCIENCES MÉDICALES
CHIMIQUES, EXACTES ET NATURELLES

CATALOGUE

DE LA

BIBLIOTHEQUE MÉDICO-CHIRURGICALE

DE FEU

M. le Dr. J. E. VAN ITERSOM, J.A.Z.

Professeur en chirurgie à l'Université de Leyde

ENSEMBLE AVEC

PLUSIEURS AUTRES SUCCESSIONS SUR LES
 SCIENCES MÉDICALES, CHIMIQUES, EXACTES ET NATURELLES

Vente du 3 au 6 Février 1902

CHEZ

MM. BURGERSDIJK & NIERMANS
 „TEMPLUM SALOMONIS”

LEYDE — 1902

De Bibliotheek

In het tijdschrift De Praktizeerende Geneesheer, 1902, no 2, vindt men een kleine annonce, die de verkoping van de bibliotheek van J.E. van Iterson aankondigt. Er is sprake van 1612 "nommers" waaronder zeer oude geschriften van het begin van de 16de eeuw. Wat de rest van de collectie betreft wordt er op gewezen, dat ze boeken omvat uit "alle takken der geneeskunde", te weten 300 over chirurgie, 150 over pathologie en therapie en 500 over pharmacie, exacte-, en natuurwetenschappen en botanie. Ter gelegenheid van de verkoping is een catalogus samengesteld, die in de Bibliotheek der Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunst te Amsterdam aanwezig is. Deze stemt met de bovengenoemde annonce overeen en geeft een indrukwekkend beeld van de grote en veelzijdige belangstelling van Van Iterson.

Er vallen ons in de catalogus vooral twee dingen op: 1e. dat er onder de 1602 werken en brochures niet één aanwezig is van zijn hand, behalve zijn dissertatie van 1867; 2e. dat het aantal werken behorend tot de geschiedenis der geneeskunde, genoteerd in de rubriek: Anatomistes et médecins anciens jusqu'à la fin du 18e siècle vrij groot is. De collectie omvat 209 titels (nr. 99 - 308), dus ruim twee-derde van het aantal behorend tot zijn eigenlijk vakgebied (300 nummers). Bij nadere beschouwing bevat de reeks een aantal exemplaren van eerbiedwaardige ouderdom. Het oudste werk is: Oribasius (médecin grec du 4e siècle). Commentaria in aphorismos Hippocrates. J. Guinterius (Andernaci doctoris) aedita Basel 1535 (nr. 248).

Andere interessante werken zijn:

Barbette, P. (beroemd chirurg te Amst. in de 17e eeuw) Praxis Barbetiana, ofte genees-oeffeningh (Rott. 1665) (nr. 107);

Boerhaave, H. Kortbondige spreuken wegens de ziekten te kennen en te genezen. Vert. d. K. Love. Amst. met titelpl. (nr. 123);

Méry, Jean (anatomiste franc. chirurgien de la Reine 1645 - 1722)

Observ. s. la manière de tailler dans les deux sexes pour l'extraction de la pierre, pratiquée par frère Jacques.

Nouveau système de la circulation du sang par le trou ovale dans le foetus humainParis 1700. a. planches.
12°. veau (nr. 237).

Paracelse Ph. Aor. Theophr. (grand médecin et philosophe allemand)
La grand chirurgie. Trad. en franç. av. annot. p. Claude Dariot
médecin à Beaune (z.d.).

Plus un Discours de la goutte et la preparation de médicamens. Montbeliard 1608, 2 tom. en 1 vol. av. figures d'instruments etc. cart. taches d'eau (nr. 251).

Rhoduis, J. (médecin et philologue, née à Copenhague 1587 mort à Padoue 1659). De acia dissertatio ad Cornelii Celsi mentem. Patavii 1639. av. pl. 4° vel. (zeldzaam, nr. 272).

Ofschoon nergens uit blijkt, dat J.E. van Iterson zich met de geschiedenis der geneeskunde als wetenschap heeft beziggehouden, pleit het grote aantal boeken en brochures behorend tot dit gebied toch wel voor een bijzondere belangstelling. Misschien moeten we deze voorkeur voor de geschiedenis der geneeskunde in verband brengen met het inzicht, dat hij aan de resultaten van onderzoek in het verleden voor zijn eigen vak, de heelkunde, onnoemelijk veel te danken had. Hij was immers de "chirurg op de grens van twee werelden", de septische en de aseptische.

Literatuur.

De Praktizeerende Geneesheer, 1902, nr. 2, achterzijde.

Catalogue de la Bibliothèque médico-chirurgicale de feu M.le Dr J.E. van Iterson, J.A., Zn.
Leyde 1902.

Rutgers, M. (1901). In Memoriam Prof. J.E. van Iterson J.A.²
Ned. T. Geneesk., 37, II, 977 - 9.

Hulsman, G. en A. Zwaveling (1965). Jan Egens van Iterson, chirurg uit twee werelden.
Ned. T. Geneesk., 109, I, 33-38. Zij geven een uitgebreide opsomming van de artikelen van zijn hand.

Schöffer, I. (ed.) (1973). Icones Leidenses. De portretverzameling van de Rijksuniversiteit te Leiden, Universitaire Pers, Leiden, nr. 291 en 292.

Jaarboek der Rijksuniversiteit te Leiden, 1902-1903, p. 45.

Blok, P.J. en W. Martin (²1932). De Senaatskamer der Leidse Universiteit,
S.C. van Doesburgh, Leiden.

(1898). Onze Hoogleeraren. Portretten en Biografieën. Nijgh en Van Ditmar,
Rotterdam, t.o. p. 43.

Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel IV, (1918), Kol. 800 - 1.

TWEE AMSTERDAMSE HORTUSPENNINGEN
EN HUN OORSPRONKELIJKE EIGENAARS

door

H.J.E. Palm

Inleiding

Onder de diverse historische penningen, die betrekking hebben op de geneeskunde en de pharmacie, bevinden zich naast fraaie en goed verzorgde penningen zoals gedenk- of erepenningen, ook penningen waarbij de afbeelding en uitvoering van minder belang zijn dan de bruikbaarheid. Tot deze laatste categorie mogen we de toegangspenningen voor de Amsterdamse Hortus Medicus rekenen. De betekenis van deze penningen is vergelijkbaar met die van de tegenwoordige collegekaart.

Toen namelijk in 1684 de nieuwe Hortus Medicus in gebruik werd genomen, was deze toegankelijk voor doktoren, apothekers en chirurgijns en werd onder andere hier de opleiding ter hand genomen van studenten in de geneeskunde, apothekersleerlingen en chirurgijnsknechts. Voor de toegang tot de Artsenijs tuin en het bijwonen van de colleges kreeg men tegen betaling een penning als toegangsbewijs. De verschuldigde bedragen daarvoor waren als volgt:

- Doktoren en studenten in de geneeskunde: vijf gulden.
- Apothekers: vier gulden en tien stuivers.
- Apothekersleerlingen: vier gulden, waardoor zij tevens toegang kregen tot de lessen over kruidkunde.
- Voor alle chirurgijns en chirurgijnsleerlingen werd door het gilde tweehonderdvijftig gulden betaald. Chirurgijns betaalden aan het gilde bij inschrijving vier gulden voor een penning.
- Belangstellende bezoekers betaalden vier stuivers.

De penningen

Het zijn vooral Wittop Koning en Dirks geweest die de diverse penningen hebben thuisgebracht en hun makers hebben ontdekt.

Van de chirurgijnspenningen zijn verschillende versies bekend. Grote en kleine met aan de voorzijde de dood met de zeis en de zandloper, en aan de achterkant het wapen van Amsterdam met leeuwen of een vaas met bloemen. De kleine penningen waren bestemd voor de chirurgijnsleerlingen.

Van de penningen voor apothekers, apothekersleerlingen, doktoren en studenten zijn twee ontwerpen bekend. Een eerste serie penningen gegoten in 1684 en 1685 in geelkoper naar een ontwerp van

Aernout Nachtegael, met aan de voorzijde het wapen van het Collegium Medicum Amstelodamense (de slang, de spatel en de tak) en het jaartal 1684 of 1685 en aan de andere zijde het wapen van Amsterdam met de "hoornen des overvloeds" of een vaas met bloemen. Naar dit ontwerp zijn ook zeven zilveren penningen gemaakt. Vijf hiervan waren bestemd voor de inspectores van het Collegium (drie doktoren en twee apothekers) en twee commissarissen van stadswege belast met het toezicht op de Hortus. Van deze zilveren penningen zijn er nog drie bekend (Dirks), namelijk die van Mr Jac. Danckerts de Ry en Dr Egbertus Veen, inspector, respectievelijk decanus van het Collegium en Mr Joan Huydecoper, commissaris en burgemeester. De zilveren penningen zijn beter afgewerkt en soms nagegraveerd.

Een tweede ontwerp, namelijk dat van W. de Wijs heeft jaartallen tussen 1696 en 1827 en daarvan zijn twee versies bekend met minimale verschillen. De afbeelding aan de voorzijde toont ons Aesculapus met de slangestaf met als omschrift:

MAXIMUS. AEGRIS. AUXILIATOR. ADEST.

(De grootste helper der zieken is hier)

met aan de keerzijde de kroon van Amsterdam met de "hoornen des overvloeds" en het omschrift:

HORTI. MED. AMSTEL. LIBER. INGRESSUS.

(Vrije toegang tot de Amsterdamse Artsenijtuin)

Onder de kroon werd de naam van de eigenaar graveerd en het jaar van afgifte. De penningen werden uitgevoerd in geel- en roodkoper en in zilver. Deze laatste waren soms geheel gedreven. In het bezit van een zilveren penning waren onder anderen Andries Bonn, Med. Dr (inspector), Hieronymus de Bosch (inspector), I. Frescarode (inspector), Joachim Rendorp (commissaris) en Hendrik Bicker (inspector), en van een laat exemplaar C.H. a Roy, lid van de Commissie voor Geneeskundig Toezicht.

Fredrik Hendrik Diemont en Gerardus Johannes van Houten.

Twee geelkoperen penningen van het laatste ontwerp bevinden zich in familiebezit van de schrijver. Ze zijn op naam gesteld van Fredrik Hendrik Diemont 1785 en G.J. van Houten 1793. Van beide oorspronkelijke eigenaars was het volgende te achterhalen.

Fredrik Hendrik Diemont werd geboren te Aalten (Geld.) in 1769 en was gehuwd met Elisabeth Danckerts. Hij overleed 11 juni 1839 te Amsterdam. Diemont was apotheker en woonde aanvankelijk op de Keizersgracht, hoek Vijzelstraat, en had na 1812 zijn apotheek "op 't Water" (Damrak).

Hij werd 26 juli 1797 (vlak na zijn apothekersexamen) poorter¹ van de stad Amsterdam.

Hortuspenning van E.J. van Houten (1793). Voor- en achterzijde.

Gerardus Johannes van Houten werd geboren op 4 februari 1777 te Deventer, was gehuwd met Adriana Maria Mucker en had zijn apotheek op de Prinsengracht, hoek Utrechtsestraat. In 1805 was hij intekenaar op de Pharmacopoea Batava. Hij overleed op 29 mei 1866 te Amsterdam.

Het verloop van beider examens is geheel in de boeken van het Collegium Medicum terug te vinden. Zo vinden we over Fredrik Hendrik Diemont het volgende:

1 nov. 1796

F.H. Diemont verzocht zijn Testimonium Triënnium² 't welk na gedane examen in 't Latijn en in de Simplicia³ daarin voldaan heeft, gegeven word. Solvit f 3.3, -

15 nov.

F.H. Diemont geeft zich aan om zijn proef te doen, vertoond zijn gefiatteerd Request, zal door de heer Frescarode getenteerd worden.

Vanwaar dit gefiatteerd Request? Welnu, in de tijd dat Diemont examen deed, waren de gilden door de Fransen afgeschafte. In feite bestond het Collegium Medicum dus niet meer, maar aangezien de Commissie voor Geneeskundig Toezicht, die het Collegium zou gaan opvolgen nog niet gevormd was, bevond men zich in een overgangperiode. Het Collegium was dus nog formeel aanwezig, maar het wist niet of het gerechtigd was geldige examens af te nemen. Secretaris P.C. Nahuys schreef daartoe een brief "Aan het Comité van Algemeen Welzijn der Stad Amsterdam", waarin hij om toestemming vraagt tot het afnemen van het examen van Diemont. In de brief vermeldt hij nog dat Diemont van plan is binnenkort te huwen, om zich daarna als apotheker in Amsterdam te vestigen. Het Comité berichtte op 10 november, dat zij daarvoor toestemming verleent.

22 nov.

De Heer Frescarode brengt in f 15,- voor 't Tentamen van F.H. Diemont.

23 nov.

F.H. Diemont komt om zijn proef te doen, word geëxamineert in 't Latijn de theorie en Simplicia door de Heer Post, waarin voldaan heeft. Solvit f 250,- (!). Krijgt op 5 Galenica om heden over 8 dagen gedispenseert⁵ te vertoonen.

29 nov.

F.H. Diemont vertoond zijne gedispenseerde Simplicia tot de Galenica die goed bevonden zijn.

6 dec.

F.H. Diemont vertoond zijne geprepareerde Galenica, die goed bevonden zijn, krijgt op 3 Chemicalia⁶, om heden over 8 dg. geëxamineert te vertoonen. Solvit f 9.9.

13 dec.

F.H. Diemont vertoont zijn gedispenseerde Simplicia tot de Chemicalia, die goed bevonden zijn.

10 jan. 1797

F.H. Diemont vertoont zijne gepraepareerde Chemicalia die goed bevonden zijn.

29 aug.

F.H. Diemont bekomt zijn Diploma na vertooning van zijn Burgercedul⁷, betaalt f 15.15.

Wat opvalt is het aanzienlijke bedrag, dat moest worden opgebracht voor het examen. Dit was niet om de kosten te dekken, maar om het aantal gegadigden zoveel mogelijk te beperken.

Het aantal apothekers in Amsterdam werd namelijk aanzienlijk, omdat een ieder, beginnend als apothekerleerling apotheker kon worden en zich daarna in een grote stad vestigde, omdat de arts op het platteland nog zijn eigen apotheek had.

Ook is bewaard gebleven het "Proeff-Boeck", waarin we kunnen na-gaan welke geneesmiddelen beiden voor hun examen moesten bereiden. Beider examens hadden ongeveer eenzelfde verloop. Hieronder de door Diemont bereide middelen.

	F.H. Diemont	Gelrus
Civis	<u>Galenica</u>	<u>Chemicalia</u>
26 July 1797	Elixer Salutis (Heilzaam Elixer)	Sal Mirabile Glauberi (Glauber's wonderzout)
Diploma acceptit 29 aug. 1797	Syrup cortex Peruvian (Stroop van kinabast) Electuarium Lenitivum (Likkepot van pruime- conserf) Extractum Sarsaparil- lae (Extract van de struik-winde) Emplastrum Oxycro- ceum (Saffraanpleister)	Spirit. Salis Trimans (HC1) Mercurius Dulcis (Calomel)

Zijn er in boeken en archieven nog veel gegevens over hortuspenningen te vinden, de penningen zelf worden zeer schaars. Slechts bij uitzondering komt een hortuspenning in de handel of ter veiling. Een goed koperen exemplaar zal op het ogenblik f 200,- tot f 250,- moeten opbrengen, terwijl een zilveren het veelvoudige waard zal zijn.

Noten

1. Poorter: Burger van een stad.
2. Testimonium Triënnium: Bewijs dat hij drie jaar lang als candidaat ingeschreven is.
3. Simplicia: middel, zoals de natuur ze oplevert.
4. Galenica: aan de levende natuur ontleende geneesmiddelen.
5. Gedispenseert: gereedgemaakt.
6. Chemicalia: scheikundige of spagirische geneesmiddelen aan de dode natuur ontleent.
7. Burgercedul: bewijs van poorterschap.

Literatuur.

Archief van het Collegium Medicum Amstelodamense (in Gemeente Archief Amsterdam).

Wittop Koning, D.A. (1948). De toegangspenningen voor de Hortus Medicus te Amsterdam, Jbk. Munt- en Penningk., 35, 52 - 57.

Wagenaar, J. (1767). Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, geschiedenissen, enz. Amsterdam.

Dirks, J. (1878). De noordnederlandse gildepenningen wetenschappelijk en historisch beschreven en afgebeeld. Haarlem.

BOEKBESPREKING

Geschiedenis van de vroegere Geneeskunde en van hare beoefenaren in Nederland vóór en na de Stichting der Hoogeschool te Leiden tot aan den dood van Boerhaave; uit de bronnen toegelicht door J. Banga Med. Doctor te Franeker.

Facsimile uitgave met een inleiding door Prof. Dr. G.A. Lindeboom. 1975, Interbook International B.V., Schiedam. Prijs: f 120,-

In zijn openbare les, gegeven bij de aanvang van zijn werkzaamheden als privaat-docent in de geschiedenis der geneeskunde, constateerde De Lint in 1924 dat: " over de geheele beschaafde wereld zich de herleving der geschiedkundige wetenschappen, in het bijzonder van de geschiedenis der geneeskunde vertoont". Toch moest Lindeboom bijna dertig jaar later, in 1953, constateren, dat het indifferentisme ten opzichte van de geschiedenis der geneeskunde niet alleen bij de universitaire bestuursorganen, maar ook bij de artsen zelf gezocht diende te worden.

Intussen kan men in de laatste jaren ten onzent zeker een toeneming van de belangstelling in de historia medicinae bespeuren. Reeds voor het vijfde jaar loopt er een cursus in de geschiedenis der geneeskunde. Bovendien zijn er ettelijke dissertaties of monografieën verschenen over landgenoten, die medisch-historisch van belang zijn (Wier, Van Doeveren, De Haen, Van Geuns, De Wale, Boerhaave, Mathijssen, De Graaf, Schuyf, Wenckebach, Van Deventer). Sinds enkele jaren staat er voorts een "Geschiedenis van de medische wetenschap in Nederland" ten dienste.

Echter is voor degene, die zich verder in de geschiedenis van de vaderlandse geneeskunde wil verdiepen, de oude "Banga" nog steeds van grote waarde. Helaas is dit werk antiquarisch nog slechts uitermate zeldzaam te krijgen, zodat men wel gedwongen was zijn toevlucht tot bibliotheken te zoeken, waar echter het uitlenen van oudere boeken steeds moeilijker wordt gemaakt.

Het is dan ook een goede gedachte geweest, dat het boek van Banga thans in facsimile uitgave opnieuw verkrijgbaar is gesteld. Men moge het betreuren dat Banga destijds zijn werk heeft beëindigd met de dood van Boerhaave, maar juist over oudere medici, zoals Jan en Otto Heurnius, Antonius Deusing en vele anderen, die een grotere of kleinere rol gespeeld hebben in de ontwikkeling van de geneeskunde, vindt men in kort bestek een grote hoeveelheid aan feitenmateriaal die een verdere studie mogelijk maakt.

Het is begrijpelijk, dat Banga, die op twee-en-tachtigjarige leeftijd zijn boek het licht deed zien, bij de enorme hoeveelheid gegevens die hij had verzameld, omissies en fouten heeft begaan. Daarom is het een zeer welkome aanvulling bij deze herdruk dat de zeer uitvoerige recensie is toegevoegd die A.H. Israëls, destijds lector in de geschiedenis der geneeskunde aan de "Illustre School" te Amsterdam, aan dit werk heeft gewijd.

In die recensie, meer dan een eeuw geleden, in 1870, gepubliceerd in het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, prijst Israëls de auteur Banga omdat hij ons een hoogst belangrijk werk heeft gegeven, dat een schat van wetenswaardige bijzonderheden bevat. Ook prijst hij het "waarlijk heerlijk proza". Het belangrijkste is echter dat de recensent de gelegenheid benut om een aantal correcties en aanvullingen in zijn bespreking te verwerken. Dat echter Homerus zelf wel eens slaapt, wordt in de Inleiding vermeld: Israëls noemt het boek "Geschiedenis van de vroegere Geneeskunde en van hare beoefening", terwijl in de titel sprake is van "van de beoefenaren".

De waarde van deze facsimile-herdruk wordt vergroot door de inleidende verhandeling over "Jelle Banga en zijn boek" van de hand van Prof. Lindeboom. Daarin worden niet alleen de voornaamste gegevens geboden over het lange leven van Banga, die 91 jaar oud werd, maar wordt ook het een en ander gezegd over het medische onderwijs te Franeker in de tijd van de Franse overheersing toen Banga daar geneeskunde studeerde. Met nadruk wordt gewezen op de grote waarde die Banga hechtte aan het bestuderen van de bronnen, zoals trouwens uit bijna alle bladzijden van zijn werk blijkt. De conclusie is dan ook volkomen gerechtvaardigd, dat het standaardwerk van Banga een onmisbaar hulpmiddel blijft bij de studie van de geschiedenis der geneeskunde in Nederland.

Men kan alleen maar hopen, dat dit voorbeeld door andere uitgaven gevolgd moge worden, waarbij ik denk aan de vertaling van Haeser's Geschiede der Medicin door Israëls, welk boek dermate waardevolle aanvullingen bevat voor de bestudering van de geschiedenis der geneeskunde in ons land, dat ook dit werk niet mag ontbreken in de bibliotheek van de historisch geïnteresseerde medicus.

Samenvattend kan men zeggen, dat "Banga" onontbeerlijk is voor iedere beoefenaar van de geschiedenis der (Nederlandse) geneeskunde, terwijl ook de enkele gelukkigen, die de oorspronkelijke uitgave reeds bezitten, er goed aan doen, zich ook deze facsimile uitgave aan te schaffen.

Dr. J. Schouten.

C.D. Pritchett. Iohannis Alexandrini Commentaria. In sextum Librum Hippocratis epidemiarum. 464 blz. E.J. Brill, Leiden, 1975.

Bij mijn afscheid als hoogleraar ontving ik van de firma Brill te Leiden een exemplaar van het bovengenoemde, juist verschenen werk ten geschenke. Hoewel vermoedelijk slechts een zéér enkele onzer lezers het zal raadplegen, wil ik het hier aankondigen, omdat het in aanraking brengt met een werkterrein van de geschiedenis der geneeskunde, dat ten onzent na F.Z. Ermerins (1808 - 1871) niet of nauwelijks meer is beoefend (en waarmee deze zijn ogen heeft bedorven!): dat van de filologie.

In het bekende Biographisches Lexikon hervorragender Aerzte (III, 438) kan men omtrent de in de titel genoemde Johannes Alexandrinus lezen, dat hij deel uitmaakte van een commissie van geleerden, welke in het begin van de zevende eeuw onzer jaartelling te Alexandrië 16 boeken van Galenus heeft uitgekozen, welke de "canon" vormden voor grieks-arabische studies over het oeuvre van Galenus.

Deze Johannes Alexandrinus nu heeft ook een commentaar geschreven op het zesde boek van Hippocrates over de Epidemieën, en wel in het grieks. De arabieren vertaalden het in het arabisch. Een grieks exemplaar kwam op Sicilië terecht, en werd daar, vermoedelijk door Bartolomeus van Messina, in het latijn overgezet. Het oorspronkelijke handschrift daarvan is verloren gegaan, maar van de vijf 14de en 15e eeuwse codices (vier ervan bevinden zich in het Vaticaan) heeft Pritchett nu, vergelijkend, de juiste tekst trachten samen te stellen, ook, waar nodig, door eigen conjecturen. In de voetnoten worden alle variatie's zorgvuldig weergegeven. Enkele codices vertonen weer onderlinge verwantschap. Het is duidelijk, dat alleen een ervaren classicus zich aangetrokken kan gevoelen tot deze moeizame, minutieuze arbeid.

De auteur is verbonden aan de Universiteit van de Canadese provincie Saskatchewan, die gezeteld is te Saskatoon (Can.) Hoe zeer hij zich bewust was alleen voor klassiek gevormden te schrijven, blijkt wel uit het feit, dat zelfs het voorwoord in het latijn is gesteld.

Ik heb gemeend goed te doen een gerede aanleiding aan te grijpen om de aandacht te vestigen op een weinig bekende tak van geleerde werkzaamheden voor de geschiedenis der geneeskunde.

G.A. Lindeboom.

L. Elaut (1974); Der vrouwen heimlicheid, een laatmiddeleeuws leerdicht in het Nederlands van nu gezet. E. Story-Scientia, Gent, België, XLIV, 62 pp. prijs 240 Bfr.

In de periode van de late-middeleeuwen zijn in de belangrijkste Westeuropese beschavingscentra mannen werkzaam, die beschouwd kunnen worden als baanbrekers en voorlopers van de op handen zijnde Renaissance. Zonder hiermee volledig te willen zijn dienen in dit opzicht namen genoemd te worden van Robert Grosseteste, Vincent van Beauvais, Thomas van Cantimpré, Roger Bacon en Albertus Magnus.

Deze laatste zou, hoewel dit niet geheel en al zeker is, de schrijver zijn van De Secretis Mulierum, een tractaat voor het eerst in gedrukte vorm verschenen in 1475 te Keulen. Van dit leerdicht, dat handelt over gynaecologie en verloskunde, zijn vele manuscripten bekend en het is tot in de 18e eeuw regelmatig in gedrukte vorm op de boekenmarkt verschenen.

Het handschrift, dat als bron diende voor deze moderne Nederlandse vertaling, berust in de Gentse Universiteitsbibliotheek onder nummer Ms. 444 en is de oudste Nederlandse oorkonde van dit apocrief gekenmerkte geschrift van Albertus Magnus.

Na een uitvoerige beschrijving van de geschiedenis van dit naar de oorspronkelijk Latijnse tekst bewerkte manuscript, mogelijk te dateren rond de overgang van de 13e naar de 14e eeuw, geeft Elaut een helder beknopt overzicht van de inhoud van het leerdicht. De Secretis Mulierum omvat het voornaamste van wat bekend was in de Middeleeuwen over de verloskunde en vrouwenziekten.

Elaut besluit de inleiding tot zijn vertaling met een overzicht van de zo geheten humorenleer, zonder welke voorkennis een goed begrip van de middeleeuwse opvatting over de organische verrichtingen, die met het baringsproces gepaard gaan, niet goed mogelijk is. Na deze inleiding volgt de uitermate goed verzorgde vertaling van de 1731 versregels in prozavorm.

We kunnen ons gelukkig prijzen dat Elaut "met rechtse Hoofsheid" iets voor ons heeft vertaald, "dat ook nuttig weze" in een fraai verzorgde en geïllustreerde uitgave van Der Vrouwen Heimlicheid.

H.L. Houtzager

AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

- Bauer, V.H. (1973). Das Antonius-Feuer in Kunst und Medizin, 129 pp., 61 ill. Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York.
- Biedermann, Hans (1972). Medicina Magica. Metaphysische Heilmethoden in spätantiken und mittelalterlichen Handschriften. 30 Faksimile-Tafeln. 104 pp. Akad. Druck- und Verlagsanstalt, Graz.
- Circa Tiliam. Studia Historiae Medicinae Gerrit Arie Lindeboom, septuagenario oblata. 302 pp., ports., ill. E.J. Brill, Leiden. 1974.
- Clark, Sir George (1964, 1966). A History of the Royal College of Physicians of London. 3 vols: XXIII + 425 pp.; XIX + 374 pp. Vol. 3 (door A.M. Cooke (1972), XXIV + 446 pp. Clarendon Press, Oxford.
- Coomans, H.E. (1974). Life and malacological work of Hendrik Elingsz. van Rijgersma (1835 - 1877). A Dutch physician and scientist on St. Martin, Netherlands Antilles. Thesis University of Amsterdam. 214 pp., 17 ill. Ponsen & Looyen, Wageningen.
— ook verschenen in Bijdr. Dierk., 44 (1974), no 2; geschenk van auteur.
- Doeveren, Ant. Jac. (1789). Observationes pathologico-anatomicae. 51 pp., 3 pl. Dissertatie Leiden. Sam. en Joh. Luchtmans, Leiden.
- Dulieu, L. (1975) La chirurgie à Montpellier de ses origines au début du XIXe siècle. 345 pp., 134 ill. Les Presses Universelles, Avignon.
- Gurlt, E. (1898, 1964). Geschichte der Chirurgie und Ihrer Ausübung, 3 delen. Deel I: XVI + 976 pp., ill.; Deel II: VII + 926 pp., ill.; Deel III: XI + 834 pp., ill.; Reprografische herdruk van 1898 (Berlin). Georg Olms, Hildesheim.
- Heyne, Joannis Ch. (1705). Tentamen chirurgico-medicum de praecipuis ossium morbis. 76 pp. Waesbergen, Amstelaedami & Gedani.
- Hunter, R. and I. Macalpine (1970). Three hundred years of psychiatry 1535 - 1860. 3e druk. XXVIII + 1108 pp., ill. Oxford University Press, London. (Eerste druk 1963).
- Mathijsen, Ant. J. (1852, 1854, 1962). The Plaster of Paris Bandage. Its invention by and its first applications. Two facsimiles with an introduction by G.J. Bremer, 21 + 22 + 90 pp., portr. Dutch Classics on History of Science, no. IV. B. de Graaf, Nieuwkoop.
- Meyer, A. (1971). Historical Aspects of Cerebral Anatomy. 230 pp., 29 ill. Oxford University Press, London - New York - Toronto.
- Murphy, L.J.T. (1972). The History of Urology. Incorporating in Part I: L'histoire de l'urologie by E. Desnos. 529 pp., ill., ports. Charles C. Thomas, Springfield, Illinois, USA.

- Pharmacopoea Hagiensis 1659. Facsimile reprint of the first edition (Hagae Comitum). Published under supervision of L.J. Vandewiele and D.A. Wittop Koning. Christiaen de Backer, Gent 1973. Serie: Opera Pharmaceutica Rariora, Vol. V; geschenk Prof.Dr. G.A. Lindeboom.
- Phillips, E.D. (1973). Aspects of Greek medicine. 240 pp., 16 ill. St Martin's Press, New York.
- Pickering, George (1974). Creative Malady; Illnes in the lives and minds of Charles Darwin, Florence Nightingale, Mary Baker Eddy, Sigmund Freud, Marcel Proust, Elizabeth Barrett Browning. 327 pp., 9 ill., Allan and Unwin, London.
- Rosen, George (1974). From Medical Police to Social Medicine: Essays on the History of Health Care. 327 pp., ill., 4 portr. Science History Publications, New York.
- Schnitzler, Elisabeth (1974). Die Gründung der Universität Rostock 1419. 105 pp., 4 ill. Böhlau Verlag, Köln - Wien. (Mitteldeutsche Forschungen, 73).
- Siefert, Helmut (1973). Der hippokratische Eid — und wir? Plädoyer für eine zeitgemäße ärztliche Ethik: ein Auftrag an den Medizin-historiker. 60 pp., Frankfurt am Main.
- Smit, Pieter (1974). History of the Life Sciences; an annotated Bibliography. XIV + 1071 pp. A. Asher & Co, Amsterdam.
- Stoeder, W. (1891). 21974). Geschiedenis der Pharmacie in Nederland. Reprografische Herdruk, Schie - Pers, Schiedam, 448 pp., 16 ill.
- Valkenburg, C.T. (1957). Geschiedenis van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde gedurende de tweede halve eeuw van zijn bestaan. Uitgegeven t.g.v. het Honderdjarig bestaan der Vereniging Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. 391 pp., port. Erven Bohn, Haarlem.
- Veen, H. (1945). Een beschouwing over het vraagstuk der verdrinking. Diss. Universiteit van Amsterdam. 368 pp., Noord-Holl. Uitg. Mij., Amsterdam.
- Wittop Koning, D.A. (1953). Nederlandse vijzels. 114 pp., 45 ill. Davo, Deventer.
- Ten geschenke ontvangen van:
Prof. J.A.M. Meerloo:
- Much, H. (1926). Hippokrates der Grosse. 162 pp. Hippokrates verlag, Stuttgart-Berlin.
- Meerloo, J.A.M. (1964). Illness and Cure. Studies on the Philosophy of Medicine and Mental Health. 282 pp., Grune & Stratton, New York, London.
- (1971). Intuition and the evil Eye. The Natural History of a Superstition. 141 pp., 131 ill. Servire, Wassenaar.
- Van Dr J.K.C. Rijsbosch.
- Mitscherlich, A. und F. Mielke (eds.) (1948). Medizin ohne Menschlichkeit. Dokumente des Nürnburger Arztprozesses. 297 pp. Fischer, Frankfurt am Main.
- Van A.F.W.M. Tiggeler
 [] [1946]. De Vrije Universiteit in oorlogstijd. 181 pp., ports. Zomer & Keuning, Wageningen.

INHOUD

		pag.
Drs Peter W. van der Pas	Leeuwenhoeckiana III On the Portraits of Leeuwenhoek, with a descrip- tion of an unrecorded portrait	1
Dra C.M. Verkroost	Een Professor in de Heelkunde (J.E. van Iterson) en zijn biblio- theek	9
H.J.E. Palm	Twee Amsterdamse Hortuspen- ningen en hun oorspronkelijke eigenaars	14
Boekbespreking	<p>a) Geschiedenis van de vroegere Geneeskunde en van hare be- oefenaren in Nederland vóór en na de Stichting der Hoogeschool te Leiden tot aan de dood van Boerhaave; uit de bronnen toegelicht door J. Banga Med. Doctor te Franeker (Dr J. Schouten)</p> <p>b) C.D. Pritchett. Iohannis Alexandrini Commentaria. In Sextum Librum Hippocratis epidemiarum (G.A. Lindeboom)</p> <p>c) L. Elaut. Der vrouwen heim- licheid, een laatmiddeleeuws leerdicht in het Nederlands van nu gezet (Dr H.L. Houtzager)</p>	<p>19</p> <p>21</p> <p>22</p>
Aanwinsten Bibliotheek		23
Schenkeningen		24